

İstanbul'da Sekiz İlköğretim Okulu Öğretmen ve Yöneticilerine Verilecek Eğitimin, Şiddet Algılarına ve Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

Analyzing the Effects Related to Violence Perceptions and Approaches After the Training Programmes Which Devoted to the Eight Primary School Teachers and Executives in Istanbul

Münevver MERTOĞLU,^a
Dr. Fatih YAVUZ^b

^aPsikoloji Bölümü,
İstanbul Kültür Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi,
^bİstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü,
İstanbul

Geliş Tarihi/Received: 29.11.2010
Kabul Tarihi/Accepted: 18.05.2011

Yazışma Adresi/Correspondence:
Münevver MERTOĞLU
İstanbul Kültür Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, İstanbul,
TÜRKİYE/TURKEY
m.mertoglu@iku.edu.tr

ÖZET Amaç: İstanbul'da sekiz ilköğretim okulunda öğretmen ve yöneticilere verilecek eğitimle öğretmen tutumlarının olumlu yönde değişmesine ve okullarda şiddetin önlenmesine katkıda bulunmaktır. Bu amaçla şiddetin yoğun olduğu ilköğretim okullarında verilecek eğitim ve süpervizyon desteği ile, öğretmen ve yöneticilerin öğretmenlik tutumları, öğrencilerin ve öğretmenlerin şiddet algılarında bir değişiklik olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Kontrol grupları ile kurgulanan araştırmanın örneklem grubunu sekiz ilköğretim okulu öğretmen ve öğrencileri oluşturmaktadır. Öğrenci, öğretmen ve yönetici boyutunda şiddet davranışlarının olup olmadığı, beşli derecelendirme ölçeği ile değerlendirilmiştir. Öğretmen ve yönetici tutumlarının ölçümünde ise "Öğretmenlik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ön testlerin uygulanmasından sonra, çalışma grubu öğretmen ve yöneticilerine 35 saatlik eğitim verilmiştir. Devamında dört buçuk ay süre ile 15 günde bir iki saat, uzman eşliğinde süpervizyon çalışmaları yapılmış, verilerin değerlendirilmesinde "Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi (Repeated Measures ANOVA) yöntemi kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmamızın bulguları öğretmenlere verilen eğitim ve dönem boyu süren süpervizyon desteğinin, öğretmenlerin tutumlarının olumlu yönde değiştiğini (F (1.72)= 13.279, p< .001) göstermiştir. Öğretmen ve öğrencilerin okuldaki şiddet algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir değişiklik olmamıştır. **Sonuç:** Verilen eğitim sonrasında öğretmenlerin tutumlarında, çalışma ve kontrol grupları arasında, çalışma grupları lehine olumlu yönde anlamlı değişiklikler saptanmıştır. Ancak aynı gruplarda öğretmen ve öğrencilerin şiddet algılarında anlamlı değişiklikler olmamıştır. Tutumların davranışa dönüşme sürecinin zaman aldığı ve tutum değişikliğinin davranış değişikliğine dönüşmesini engelleyen ortamsal faktörlerin varlığı, çalışma gruplarındaki şiddet davranışlarının azalmasını engelleyebileceğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet; tutum; eğitim

ABSTRACT Objective: The purpose of research is to contribute and develop violence prevention and teacher approaches effectively by dedicating a training programme to teachers and school executives at eight primary schools in İstanbul. In this regard, we aimed at observing the positive improvements of teachers and executives approaches and students violence perception throughout these training programs and supervision to be implemented for one education year. **Material and Methods:** Controller groups and experimental research group have been collected among from 8 different primary schools' teachers and students as these schools are located in İstanbul where are majorly immigrated district of İstanbul. "Five Evaluation Measurement" have been utilized in regard to measure whether students, teachers and school executives have violence tendency naturally or not. Besides, "A Special Measurement For The Evaluation of Teachers Approach" was very helpful regarding teachers and school executives' approaches. Following some kind of pre-liminary tests, we provided 35 hours training to the study groups of teachers and school executives. Immediately after, some superior studies have been implemented for 2 hours every 15 days and lasted for 4.5 months some under the supervision of a specialist. When it comes to evaluate these studies, we utilize the method named "Repeated Measures ANOVA". **Findings:** The each invention of our research proves that the teachers' approaches have been modified in a positive way measured as (F (1.72)= 13.279, p< .001). Nevertheless, there was no meaningful data observed statistically in terms of teachers and school executives' violence perception. **Conclusion:** After the training programmes, some kind of positive and meaningful relations are determined regarding teacher approaches in favor of all studies and controller groups. But this positive result, it is not enough to prevent violence at school statistically. Nevertheless, we observe that timing and environmental factors might be effective in such process.

Key Words: Attitude; violence; education

Bireyin gelişmesini ve sosyalleşmesini etkileyen en önemli kurumlardan biri okuldur. Okulda, çocuğa yönelik şiddet, çocuğun, fiziksel, ruhsal ya da bilişsel sağlığına zarar veren ve gelişimlerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlarla karşı karşıya bırakılması olarak tanımlanabilir.¹

Günlük hayatta sık kullanılan “Tutum” sözcüğünün ise pek çok sosyal psikolog tarafından kabul edilebilecek ortak bir tanımı vardır. Tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir.²

Öğretmenler tarafından uygulanan şiddet davranışları, öğrencilere önemli ölçüde zarar veren, hiçbir yasal, akademik ve etik amaç taşımayan ve güç farklılığından kaynaklanan bir davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır.³ Benzer durumlar öğrencilerin birbirlerine uyguladığı fiziksel şiddet davranışlarında da söz konusu olabilir.

Bir yetişkin ya da yaşça büyük biri tarafından küçüğe yönelik aşağılayıcı, küçük düşürücü ve çocuğun kendine güvenini zedeleyici tutum ve davranışlar ise, duygusal şiddet olarak açıklanmaktadır.⁴

Çocuğun ihtiyacı olan sevgi ve güven ortamının yaratılmaması da aynı şekilde duygusal şiddet içinde değerlendirilebilir. Şiddetin tüm çeşitlerinde duygusal şiddetin eşlik ettiğini gösteren araştırmalar bulunmaktadır.⁵

Ekonomik ve cinsel istismar ise bu çalışma kapsamının dışında tutulmuştur.

Farklı aile ve sosyo ekonomik değişkenlere rağmen, öğretmenlerin destekleyici ve olumsuz davranışlarının düşük olduğu durumlarda şiddet algısının anlamlı ölçüde azaldığının görülmesi, araştırmamızın çıkış noktasını oluşturmaktadır.⁶

Öğretmenlerin destekleyici ve olumlu davranış içinde olması, etkili sınıf yönetiminde önemli bir rol oynar. Sınıfta etkili başa çıkma stratejilerine sahip olmayan öğretmenler öğrencilerde başarısızlık, umutsuzluk, saldırganlık ve patlama oluşturmabilirler.⁷

Okulda yürütülen etkinliklerde öğrencilere söz hakkı tanımak, alınan kararlara etkin katılım-

larını sağlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak, şiddet ortamını azaltabilir.⁸ Sağlıklı iletişimde öğretmenin öğrencileri ile empati kurması, etkin bir şekilde dinlemesi önemlidir.⁹

Hayal kırıcı bir olaya karşı tepki, her şeye karşı ilgisizlikten, aşırı bir tepki olan açık saldırıya kadar çeşitli biçimler alabilmektedir. Öğretmenler bunun da farkında olmalıdır.¹⁰

Yapılan araştırmalar şiddetin önlenmesinde öğretmenlere önemli görevler düştüğünü göstermektedir.¹¹

Örgütsel psikoloji alanındaki çalışmalardan yola çıkılarak, okul ortamının maddi ve manevi yönleri, genel olarak okul atmosferi (school climate) olarak adlandırılmıştır.¹² Okul atmosferi algısı ise öğrencilerin okul ve eğitime karşı tutumları, akademik davranışları, sosyal ve davranışsal uyumlarını etkilemektedir.^{13,14}

Birebir şiddete maruz kalmanın yanında, öğrencilerin okul ortamını ne kadar güvenli algıladıklarının genel okul performanslarını da etkilediği belirlenmiştir.¹⁵ Öğretmen yalnızca eğitimci değil, aynı zamanda öğrencilerin ait olma ve özgüven kazanma gibi duygusal ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir sosyalleşme aracıdır.¹⁶

Öğretmenlerin kendi aralarında ve öğrencilere karşı destekleyici oldukları ve sorunları şiddete başvurmadan çözdükleri okullarda, şiddetin daha az olduğunu gösteren çalışmalar da yapılmıştır.¹⁷

Ancak şiddetin okul dışındaki nedenleri de göz ardı edilmemelidir;

Şiddet uygulayan annelerin %95'inin kendi çocukluklarında anne babaları tarafından dövülmüş olması, şiddetin şiddet doğurduğu gerçeğini vurgular.¹⁸

Okulda fiziksel şiddete maruz kalan çocukların %39.4'ünün evde de ailesi tarafından sözel olumsuz ve fiziksel disiplin yöntemleri ile cezalandırılması bu sonuçları desteklemektedir.¹⁹

Okulda fiziksel şiddete maruz kalan çocukların %72.7'si ve sözel şiddete maruz kalanların %74.5'inin devamsızlık yaptığı ve her iki grubun %47.1'inin ders başarılarının düştüğü ve %12.5'inin sınıfta kaldığını gösteren araştırma, okulda şiddetin önlenerek akademik başarılarının

arttırılması ve devamsızlığın önlenilebileceğini göstermesi bakımından önemlidir.²⁰

Ailede babanın olmaması, anne ya da babanın boşanması, annenin depresyon yaşaması, geçinemeyen anne-baba, kalabalık aile, olumsuz anne-baba tutumları ve düşük sosyo-ekonomik düzey, saldırganlıkla ilişkili aile özellikleri olarak belirlenmiştir.²¹

Serotonin ile şiddet davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan deneysel çalışmalar, düşük serotoninin saldırgan ve düşüncesiz davranışları arttırdığını göstermiştir.²²

Şiddetle ilgili olduğu düşünülen bir başka etken göç, çarpık kentleşme, yoksulluk ve işsizliktir. Bu durum, okulda öğretmen ve yöneticilerin işini güçleştirmektedir.²³

İlköğretim okullarında fiziksel şiddet içerecek şekilde kavga edenlerin en çok şiddet içerikli yerli ve yabancı televizyon dizilerini izlemeleri, şiddet içerikli televizyon programlarının şiddet davranışları ile ilgisini gösteren başka bir araştırma örneğidir.²⁴

Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyi ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki manidar ilişki, öğretmenlere bu konuda verilecek eğitimin önemini göstermektedir.²⁵

Ergenlik döneminde sürekli, kapsamlı ve hızlı bir değişim yaşanır. Bedensel ve cinsel gelişimin yanında bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimde önemli değişiklikler olur. Öğretmenlerin gelişim evrelerini bilmesi onları anlamaya çalışması gerekir.²⁶

Ayrıca ergenliğin süresi, üzerinde yaşadıkları coğrafya, ait oldukları çevre kadar, kültür düzeyleri de etkilidir. Bu durum öğretmenlerin sorumluluklarını arttırır.²⁷

Gerek mağdur, gerekse tanık olarak şiddete maruz kalan çocuklarda, yüksek düzeyde depresyon ve düşük düzeyde özgüven kaydedilmiştir. Bu sebeple ergen davranışları değerlendirilirken ailede ya da okulda şiddet mağduru olup olmadığı dikkatle incelenmeli, bu konuda öğretmen ve yöneticiler gerekli donanıma sahip olmalıdır.²⁸

Yukarıda belirtildiği gibi okullarda yaşanan şiddet olaylarının pek çok nedeni vardır. Öğretmenin

bunları bilerek gerekli önlemleri alma sorumluluğu bu konuda verilecek eğitimi gerekli kılmaktadır.

İlköğretim okullarında öğretmen ve yöneticilere verilen eğitimin, öğrencilerin ve öğretmenlerin kendi okulları ile ilgili şiddet algılarında ve öğretmenlerin tutumlarında anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek, araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmamızın amacı, süreci ve seçilecek okullarla ilgili İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne resmi bilgi verilmiştir.

İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, resmi kayıtlarına göre, göç alan ve şiddetin yoğun olduğunu tespit ettikleri 20 ilköğretim okulu belirlemiştir. Belirlenen İlköğretim Okulu müdürleri ile araştırmacı bir toplantı yaparak, ilköğretim okulu müdürleri yapılacak araştırmanın amacı ve süreci konusunda ayrıntılı olarak bilgilendirilmişlerdir.

2007-2008 öğretim yılı başında toplantıya katılan 20 ilköğretim okulu içinden, bu çalışmaya gönüllü katılmak isteyen dört kontrol grubu, dört çalışma grubu olmak üzere sekiz ilköğretim okulu belirlenmiştir.

Kontrol grubunda 110, çalışma grubunda 83 olmak üzere toplam 193 öğretmen örneklem grubunda yer almıştır. Kontrol grubunda 489, çalışma grubunda 401 öğrenci araştırmaya katılmıştır.

Öğretmen ve öğrencilere uygulanan ön-son testler ile, öğretmen ve yöneticilere verilen 35 saatlik eğitim ve dönem boyu sürdürülen süpervizyon desteği için İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nden bilgilendirilmiş olur alınmıştır. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Etik Kurulu'nca değerlendirilerek etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

2007-2008 ÖĞRETİM YILI BAŞINDA ÇALIŞMA GRUBU İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİLERİNE VERİLEN EĞİTİMİN ALT BAŞLIKLARI

- Şiddetin Önlenmesi ile ilgili Mevzuat
- Ergenlik Dönemi Gelişim Özellikleri

- Ergenlikte Davranış ve Uyum Sorunları
- Ergenle Etkili İletişim Kurma Becerileri
- Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme
- Kriz Yönetimi ve Krize Müdahale

Eğitim içeriğinin belirlenmesi ve eğitimin verilmesi amacıyla, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ile bir protokol yapılmıştır. Altı öğretim elemanı, içerikleri önceden belirlenen eğitimi vermişlerdir.

Eğitim alan öğretmen ve yöneticilere eğitim ortamı, öğretim elemanları, yöntem vb. açılardan aldıkları eğitimi değerlendirmelerini sağlayacak bir anket uygulanmıştır.

Süpervizyon çalışmaları araştırmacı ve konunun uzmanı bir öğretim üyesi tarafından yürütülmüştür. Çalışma grubu öğretmen ve yöneticileri ile dört ay boyunca 15 günde bir iki saatlik oturumlar halinde devam edilmiştir. Daire şeklinde düzenlenen oturumlarda, grubun dinamiği dikkate alınarak okulda karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri tartışılmış, drama çalışmalarına yer verilmiştir. Ayrıca gönüllü öğretmenlerin kamera ile görüntüledikleri sınıf ortamları topluca izlenip değerlendirilmiş ve geri bildirimlerde bulunulmuştur.

Araştırmada Kullanılan Ölçekler (Veri Toplama Araçları)

Çalışma ve kontrol gruplarında görevli öğretmen ve yöneticilere eğitim ve süpervizyon desteği verilmeden önce ve sonra "Öğretmenlik Tutum Ölçeği" ve "Öğretmen Şiddet Algısı Derecelendirme Ölçeği" Ön-son test uygulaması yapılmıştır.

"Öğretmenlik Tutumları Ölçeği", Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretim elemanı Yard.Doç.Dr. Oktay AYDIN tarafından hazırlanıp doktora tezinde kullanılmıştır. Ön test ve son test uygulamasında alfa değeri =.89 olup, güvenilirlik derecesi oldukça yüksektir (Ek:1).

Öğretmen ve Öğrenci şiddet algısı derecelendirme ölçekleri, şiddetin nedenlerini tespate yönelik başka bir araştırma için 2006 yılında geliştirilmiş olup, Türkiye ve Amerika'da uygulanmadan önce "Kent State Üniversitesi İnsan Denekleri Değerlendirme Komitesi" tarafından incelenmiş ve onaylanmıştır (Ek: 2,3).⁶

EK 1: ÖĞRETMENLİK TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA

Bu envanter, öğretmen-öğrenci ilişkilerini ifade eden 68 maddeden meydana gelmiştir. Bu ilişkilerin ne olmasına dair çeşitli görüş ayrılıkları olduğundan cevapların doğru veya yanlış olması söz konusu değildir. İstenen sizin kendi görüşünüzdür. Lütfen her bir maddeyi okuyunuz ve görüşlerinizi cevap kağıdındaki ilgili yere işaretleyiniz, soru kağıdı üzerine hiçbir işaret koymayınız. Teşekkür ederim.

Kuvvetle katılıyorsanız	(KK)	nin altını karalayınız.
Katılıyorsanız	(K)	nin altını karalayınız.
Kararsız iseniz	(KS)	nin altını karalayınız.
Katılmıyorsanız	(KM)	nin altını karalayınız.
Asla katılmıyorsanız	(AK)	nin altını karalayınız.

1. Öğrencilerin çoğu itaatkar olmalıdır.
2. Çekingenlik atılganlığa tercih edilir.
3. Hiçbir zaman öğretimin öğrenci için sıkıcı hale gelebileceği düşünülmemelidir.
4. Öğretmen (eğlenceli durumlarda) sınıfta birlikte gülerse sınıfı kontrol edemez hale gelir.
5. Öğrencinin arkadaşlıkları titizlikle kontrol edilmelidir.
6. Öğrencinin sevdiği ve sevmediği şeyleri açığa vurması doğru değildir.
7. Öğrencinin hiçbir soru sormaksızın itaatkar davranması arzu edilmiş bir şey değildir.
8. Öğrencilerin evde daha fazla çalışmaları istenmelidir.
9. Öğrencinin öğreneceği ilk ders, öğretmene tereddütsüz itaat etmektir.
10. Öğretmen öğrencileriyle asla cinsel problemleri tartışmamalıdır.
11. Öğretmenin öğrenci problemleriyle fazla meşgul olması beklenemez.
12. Öğrenciye, soru sormaksızın yetişkin itaat etmesi öğretilmelidir.
13. Bir öğretmen öğrencilerinin sözlerine fazla inanmamalıdır.
14. Ana-babasının zaptedemediği çocuğu öğretmenin zaptetmesi beklenmemelidir.
15. Öğretmen bir konuyu bilmediğini öğrencilerin önünde asla ortaya koymamalıdır.
16. Öğretmenin sınıfta disiplini sağlamak için çok sert olması gerekir.
17. Hayal gücünün yarattığı masallar yalan söylemek kadar cezalandırılmaldır.
18. Bir öğrencinin karşı cinsle ilgilenmektense mahçup olması daha iyidir.
19. Öğrencilerin "öğretmenlerin herşeyi en iyi bildiklerini" öğrenmeleri gerekir.
20. Başarısız öğrenciler genellikle tembelle öğrencilerdir.
21. Öğretmenler suçluyu bulamadığı zaman bütün sınıfı cezalandırmalıdır.
22. Derslerini günü gününe tamamlamayan öğrenciler derslerden sonra okulda tutularak dersleri tamamlatılmalıdır.
23. Kopya çekmek en önemli ahlaki sorunlardan birini teşkil eder.
24. Öğrenciler, öğretmenlerine, öğretmen oldukları için saygı göstermelidirler.
25. Öğrencilerin kendilerinden istenen davranışların nedenlerini anlamaları şart değildir.
26. Öğrencilerin genellikle inceleme konularını seçmeye yetkileri olmamalıdır.
27. Hiçbir öğrenci otoriteye karşı isyan etmemelidir.
28. Bütün öğrencilerin sınıfı geçmesi başarı standartlarını düşürür.
29. Öğrenciler yeterli bir muhakeme yapmaya muktedir değildirler.

devamı →

EK-1'in devamı

30. Davranış bozukluğu gösteren öğrencinin kendisini suçlu hissetmesi ve kendisinden utanması gerekir.
31. Derste konuşmak veya sırasından kalkmak isteyen bir öğrencinin daima öğretmeninden izin alması gerekir.
32. Arkadaşlarına silgi ve tebeşir atmak ağır şekilde cezalandırılmalıdır.
33. Yetişkinin konuşmak istediği yerde çocuk susmasını bilmelidir.
34. Öğrenciler cinsel konularda soru sormamalıdır.
35. Öğrencilere neyi, nasıl yapmaları gerektiği noktasi noktasına söylenmelidir.
36. Öğrencilerin birbirleri ile fısıltı halinde konuşmalarına müsaade edilmemelidir.
37. Mahçup öğrencilerin ders anlatırken ayakta durmaları istenmelidir.
38. Öğretmen asla sınıfı kendi haline bırakmamalıdır.
39. Öğretmen maaşının karşılığı olan işten fazlasını yapması beklenmemelidir.
40. Sessizlik, başarısızlığın en önemli sebeplerinden biridir.
41. Sınıf kuralları asla bozulmamalıdır.
42. Müstehcen yazılar yazan öğrenci şiddetle cezalandırılmalıdır.
43. Okul çalışmalarını en iyi yapmanın tek bir yolu vardır ve bütün öğrenciler bu-nu izlemelidir.
44. Okul çalışmalarını öğrencilerin ilgilerine dayamak sonuç vermez.
45. Okul standartlarını karşılamayan öğrenciler sınıfta bırakılmalıdır.
46. Çocuklara verilen sözü arasıra yerine getirmemek gerekir.
47. Tımaıklarını yiyen bir öğrencinin bundan utanması gerekir.
48. Bazı öğrencilerin son derece hassas olması hoşgörülemez.
49. Öğrencilere asla itimat edilmemelidir.
50. Öğrencilere yaptığımız kısıtlamaların sebebinin açıklamamız gerekir.
51. Bir öğrencinin kendinden ne beklediğini tamamen ve daima bilmesi gerekir.
52. Öğretmen devamlı surette hayali hastalıklardan bahseden bir öğrenciyi nazarı dikkate almamalıdır.
53. Öğrencileri değerlendirirken önemli olan sonuçtur, gayretli olmaları yetmez.
54. Öğrencilerin çoğu, öğretmenlerinin kendileri için yaptıklarının kıymetini bilemezler.
55. Öğretmenin, bazen öğrencilere karşı sabrını yitmesi bir kabahat değildir.
56. Modern eğitim ilkeleri öğrenciler için çok kolaylık sağlamaktadır.
57. Öğrencilerin çoğu, derslerini öğrenmek için yeterli kadar gayret sarfetmezler.
58. Öğrencilerde doğal olarak itaatsizlik eğilimi vardır.
59. Günümüz eğitim ilkeleri disipline gereği kadar yer vermemektedir.
60. Bir sınıfın bütün öğrencileri aynı yeteneklere sahip olmalıdır.
61. Öğretmenlerin haylazlara karşı sempati göstermesi beklenmemelidir.
62. Günümüzde, öğretmenlerin daha otoriter davranmalarına ihtiyaç vardır.
63. Saldırgan öğrenciler en büyük problemi teşkil ederler.
64. Okula yeni gelen öğrenciler öğretmenin işini güçleştirir.
65. Öğrenciler öğretmenlerini diğer yetişkinlerden daha fazla saymak zorunda değildirler.
66. Öğretmen asla sınıfı kendi haline bırakmamalıdır.
67. Öğretmen öğrencilerini nadiren gerçekten sevimli bulur.
68. Öğrenciler kendi kararlarını kendileri verecek kadar olgun değildirler.

devamı →

EK-1'in devamı**ÖĞRETMENLİK TUTUM ÖLÇEĞİ CEVAP ANAHTARI**

	KK- Kuvvetle Katılırim	KS- Kararsızım	KM- Katılmam		KK- Kuvvetle Katılırim	KS- Kararsızım	KM- Katılmam			
	K - Katılırim				K - Katılırim					
	KK	K	KS	KM	AK	KK	K	KS	KM	AK
1. ()	()	()	()	()	()	35. ()	()	()	()	()
2. ()	()	()	()	()	()	36. ()	()	()	()	()
3. ()	()	()	()	()	()	37. ()	()	()	()	()
4. ()	()	()	()	()	()	38. ()	()	()	()	()
5. ()	()	()	()	()	()	39. ()	()	()	()	()
6. ()	()	()	()	()	()	40. ()	()	()	()	()
7. ()	()	()	()	()	()	41. ()	()	()	()	()
8. ()	()	()	()	()	()	42. ()	()	()	()	()
9. ()	()	()	()	()	()	43. ()	()	()	()	()
10. ()	()	()	()	()	()	44. ()	()	()	()	()
11. ()	()	()	()	()	()	45. ()	()	()	()	()
12. ()	()	()	()	()	()	46. ()	()	()	()	()
13. ()	()	()	()	()	()	47. ()	()	()	()	()
14. ()	()	()	()	()	()	48. ()	()	()	()	()
15. ()	()	()	()	()	()	49. ()	()	()	()	()
16. ()	()	()	()	()	()	50. ()	()	()	()	()
17. ()	()	()	()	()	()	51. ()	()	()	()	()
18. ()	()	()	()	()	()	52. ()	()	()	()	()
19. ()	()	()	()	()	()	53. ()	()	()	()	()
20. ()	()	()	()	()	()	54. ()	()	()	()	()
21. ()	()	()	()	()	()	55. ()	()	()	()	()
22. ()	()	()	()	()	()	56. ()	()	()	()	()
24. ()	()	()	()	()	()	58. ()	()	()	()	()
25. ()	()	()	()	()	()	59. ()	()	()	()	()
26. ()	()	()	()	()	()	60. ()	()	()	()	()
27. ()	()	()	()	()	()	61. ()	()	()	()	()
28. ()	()	()	()	()	()	62. ()	()	()	()	()
29. ()	()	()	()	()	()	63. ()	()	()	()	()
30. ()	()	()	()	()	()	64. ()	()	()	()	()
31. ()	()	()	()	()	()	65. ()	()	()	()	()
32. ()	()	()	()	()	()	66. ()	()	()	()	()
33. ()	()	()	()	()	()	67. ()	()	()	()	()
34. ()	()	()	()	()	()	68. ()	()	()	()	()

Öğrenci Şiddet Algısı Anketi 56 sorudan oluşmakta olup, alfa değeri= .80'dir (Öğretmen Şiddet Algısı Anketi ise 40 sorudan oluşmaktadır, alfa değeri= .87 olan yüksek iç tutarlılığa sahiptir). Beşli derecelendirme ölçeği kullanılarak okuldaki şiddetle ilgili problemlerin niteliği ve yoğunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

EK 2: ÖĞRETMEN ŞİDDET ALGISI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Değerli öğretmenlerimiz:

Okulunuzdaki öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler arasındaki iletişimi ve genel olarak okulunuzda karşılaştığınız şiddet olaylarını anlamak amacıyla hazırladığımız ankete katılmanızı rica ediyoruz. Bu sorulara verdiğiniz cevapları okulunuzdan kimse görmeyecek. Cevaplarınız kişisel değil, bu projeye katılan yaklaşık 500 öğretmenin cevapları ile birleştirilerek değerlendirilecek. Bize yardımcı olduğunuz için çok teşekkür ederiz.

Eğer bu proje ile ilgili bir sorunuz olursa lütfen mertog2006@hotmail.com adresinden Münevver Mertoğlu'na ulaşabilirsiniz.

RUMUZ : _____**(Lütfen buraya bir önceki uygulamada yazmış olduğunuz rumuzu yazdığınızdan emin olun)**

Cinsiyetiniz: K E

Yaşınız: _____

Kaç senedir öğretmenlik yapmaktasınız? _____ sene

2006 - 2007 akademik yılında bu okulda mi çalışıyordunuz? Evet Hayır

Branşınız: _____

Şu andaki kadronuz: • Sözleşmeli çalışıyorum • Kadrolu çalışıyorum

Şu anda kaçıcı sınıfı okutuyorsunuz: _____

Okulunuzda verilmekte olan Şiddet Eğitimi'ne katıldınız mı?

- hiç katılmadım
kısım katıldım
çoğuna katıldım
tamamına katıldım

Okulunuzda verilmiş olan Şiddetsiz İletişim Oturumları'na katıldınız mı?

- hiç katılmadım
kısım katıldım
çoğuna katıldım
tamamına katıldım

Lütfen 2007–2008 AKADEMİK YILININ SONBAHAR DÖNEMİNİ düşünün ve bu dönemde içinde aşağıdaki eylemlerin ortalama olarak ne sıklıkta olduğunu belirtin.

Hemen hemen her gün ise (5), Haftada birden fazla defa ise (4), Ayda bir kaçkere ise (3), Dönemde bir iki kere ise (2), Hiç bir zaman ise (1)'i işaretleyin.

Okulunuzda...	Hemen Hemen Her Gün	Haftada Birkaç Kere	Ayda Birkaç Kere	Yılda Birkaç Kere	Hiçbir Zaman
1. Yönetici ve öğretmenlere kaba ve saygısız davranan öğrenciler vardı	5	4	3	2	1
2. Sigara içen öğrenciler vardı	5	4	3	2	1
3. Öğrenciler birbirleriyle kavga ediyorlardı	5	4	3	2	1
4. Öğretmen ve yöneticilere hakaret eden öğrenciler vardı	5	4	3	2	1
5. Okula yaralayıcı, öldürücü aletler getiren ve bunları bulandıran öğrenci vardı	5	4	3	2	1
6. Öğretmen ve yöneticilere fiziksel saldırıda bulunan öğrenci vardı	5	4	3	2	1
7. Arkadaşlarına tacizde bulunan öğrenci vardı	5	4	3	2	1
8. Öğretmenlerine tacizde bulunan öğrenci vardı	5	4	3	2	1
9. Öğretmen ve yöneticileri ile alay eden öğrenci vardı	5	4	3	2	1
10. Okula ve okuldaki eşyalara zarar veren öğrenci vardı (Cam kırma, kapılara, masa ve sandalyeye zarar verme duvarları ve bulunduğu ortamı kasıtlı olarak kirlenme)	5	4	3	2	1
11. Öğrencilerin eşya ve araç gerecine kasıtlı olarak zarar veren öğrenci sayısı aşağı yukarı kaçtı?					—
12. Okula bıçakla gelen, silah kullanan öğrenci sayısı aşağı yukarı kaçtı?					—
13. Alkol ya da bağımlı maddeleri kullanan öğrenci sayısı aşağı yukarı kaçtı?					—
14. Alkol ya da bağımlı maddeleri bulandıran veya başkalarını kullandırmaya teşvik eden öğrenci sayısı aşağı yukarı kaçtı?					—

devamı →

EK-2'in devamı					
Okul müdürümüz ve müdür yardımcılarımız	Hemen Hemen Hepsi	Çoğunluğu	Yarısı	Birazı	Hiçbirisi
1. Bize kaba davranıyorlar	5	4	3	2	1
2. Bizimle hakaret ediyorlar	5	4	3	2	1
3. Bizimle alay ediyorlar	5	4	3	2	1
4. Bizi tehdit ediyorlar	5	4	3	2	1
5. Bize fiziksel saldırıda bulunuyorlar	5	4	3	2	1
6. Öğretmenlerimize tacizde bulunuyorlar	5	4	3	2	1
7. Okulumuzda öğretmenlerle idarecilerin arası iyi değil	5	4	3	2	1
Okulumuzda öğretmenler birbirlerine	Hemen Hemen Hepsi	Çoğunluğu	Yarısı	Birazı	Hiçbirisi
8. Saygılı davranmıyor	5	4	3	2	1
9. Hakaret ediyor	5	4	3	2	1
10. Tehdit ediyor	5	4	3	2	1
11. Fiziksel saldırıda bulunuyor	5	4	3	2	1
12. Tacizde bulunuyor	5	4	3	2	1
Okulumuzda öğretmenler	Hemen Hemen Hepsi	Çoğunluğu	Yarısı	Birazı	Hiçbirisi
13. Öğrencilere hakaret ediyor	5	4	3	2	1
14. Öğrencilerle alay ediyor	5	4	3	2	1
15. Öğrencilere sevgi ile yaklaşmıyor	5	4	3	2	1
16. Öğrencileri tehdit ediyor	5	4	3	2	1
17. Öğrencileri dövüyor	5	4	3	2	1
18. Öğrencileri bir araçla dövüyor.(cetvel,çubuk v.b ile dövme)	5	4	3	2	1
19. Öğrencilere tacizde bulunuyor	5	4	3	2	1
Okulumuzda yöneticiler	Hemen Hemen Hepsi	Çoğunluğu	Yarısı	Birazı	Hiçbirisi
20. Öğrencilere hakaret ediyor	5	4	3	2	1
21. Öğrencilerle alay ediyor	5	4	3	2	1
22. Öğrencilere sevgi ile yaklaşmıyor	5	4	3	2	1
23. Öğrencileri tehdit ediyor	5	4	3	2	1
24. Öğrencileri dövüyor	5	4	3	2	1
25. Öğrencilere fiziksel saldırıda bulunuyor	5	4	3	2	1
26. Öğrencilere tacizde bulunuyor	5	4	3	2	1

Çalışma grubu ilköğretim okulu öğretmen ve yöneticileri ile okuldaki şiddet içerikli problemlerin tespiti ve çözümü ile ilgili onbeş günde bir iki saatlik oturumlar düzenlenmiştir (Süpervizyon) 02.Ekim.2007 tarihinde başlayan ve düzenli olarak yarıyıl sonuna kadar devam eden oturumlara getirilen problemler, önerilen çözümler ve yapılan uygulamalarla ilgili konular her oturumun sonunda araştırmacı tarafından geliştirilen "Süpervizyon Çalışmaları Kayıt Formu"na kaydedilmiştir.

VERİLERİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRME

Verilerin analizinde "Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi" (Repeated Measures Anova) ile "t" testi tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Kontrol grubunda 110, çalışma grubunda 83 olmak üzere toplam 193 öğretmen bulunmaktadır. Bu sayının %43.5 kadın, %56.5'i erkek öğretmenlerdir. Yaş ortalaması kontrol grubunda 28.98, çalışma grubunda 30.66'dır. Öğretmenlik kıdemleri ise her

EK 3: ÖĞRENCİ ŞİDDET ALGISI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Bu formdaki sorular senin geçtiğimiz sene içinde okuldaki öğretmenlerinle, okul idarecileriyle olan ilişkilerinle ve okulun hakkındaki genel fikirlerinle ilgili. Amacımız, siz öğrencilerin okullarındaki deneyimlerini değerlendirmek. Bu sorulara verdiğin cevapları okulundan kimse görmeyecek. Cevapların kişisel olarak (senin isminle) değerlendirilmeyecek. Biz bu araştırma için toplanan tüm cevapları bir araya getirip öğrencilerin genel görüşleri olarak değerlendireceğiz. Bize yardımcı olduğun için çok teşekkür ederiz.

Cinsiyetin:

Kız Erkek

Geçen dönem bu okulda mı okuyordun?

Evet Hayır

1) Lütfen GEÇEN AKADEMİK YILI DÜŞÜNEREK aşağıda ÖĞRETMENLERİNLE ilgili ifadelerin öğretmenlerinin hemen hemen hepsi için mi (5), çoğunluğu için mi (4), ortalama yarısı için mi (3), birazı için mi (2), yoksa hiç birisi için mi (1) geçerli olduğunu belirt.

	Hemen hemen hepsi	Çoğunluğu	Yarısı	Birazı	Hiçbirisi
11. Okulla ilgili bir sorunun olduğunda öğretmenlerime danışabilirim.	5	4	3	2	1
12. Öğretmenlerime güveniyorum.	5	4	3	2	1
13. Öğretmenlerimle başım derde girmez	5	4	3	2	1
14. Öğretmenlerimi seviyorum.	5	4	3	2	1
15. Eğer derste anlayamadığım bir konu olursa kolaylıkla öğretmenime sorabilirim.	5	4	3	2	1
16. Öğretmenlerimi kendime örnek alıyorum.	5	4	3	2	1
17. Okul dışı bir sorunun olduğunda öğretmenlerime danışabilirim.	5	4	3	2	1
18. Öğretmenlerim beni sever.	5	4	3	2	1
19. Öğretmenlerim beni başarmam için teşvik eder/cesaretlendirir.	5	4	3	2	1
20. Öğretmenlerimiz çok sert değildirler.	5	4	3	2	1
21. Öğretmenlerimiz bize güveniyorlar.	5	4	3	2	1
22. Öğretmenlerimiz bize karşı sabırlıdırlar	5	4	3	2	1
23. Öğretmenlerimiz sınıfta herkese eşit davranıyorlar.	5	4	3	2	1
24. Öğretmenlerimiz bizim gelişimimizi/öğrenmemizi yakından takip ediyorlar.	5	4	3	2	1
25. Öğretmenlerimiz bizim fikirlerimize saygı duyarlar.	5	4	3	2	1
26. Derslerde fikirlerimizi kolaylıkla ifade edebiliyoruz.	5	4	3	2	1
27. Öğretmenlerimiz tatlı-sertler.	5	4	3	2	1
28. Öğretmenlerimiz bize arkadaşça davranıyorlar.	5	4	3	2	1
29. Öğretmenlerimiz sınıfta sebepsiz yere bizi azarlamıyorlar	5	4	3	2	1
30. Öğretmenlerimiz bize bir aile büyüğü (anne/baba veya abla/ağabey) gibi davranırlar.	5	4	3	2	1
31. Öğretmenlerimiz bize bir aile büyüğü gibi öğüt verirler.	5	4	3	2	1
32. Öğretmenlerimiz sınıfta bir aile ortamı yaratmaya önem verirler.	5	4	3	2	1
33. Öğretmenlerimiz bir ebeveynin çocuğundan sorunlu olması gibi, her öğrencisinden kendilerini sorumlu hissederler.	5	4	3	2	1
34. Bizimle birebir ilişki kurmak öğretmenlerimiz için önemlidir.	5	4	3	2	1
35. Bizimle ilişkilerinde duygusal tepkiler gösterir; sevinç, üzüntü, kızgınlık gibi duygularını dışa vururlar.	5	4	3	2	1
36. Öğretmenlerimiz bizim için neyin en iyi olduğunu bilirler.	5	4	3	2	1
37. Öğretmenlerimiz bizimle yakın ilişki kurmasına rağmen aradaki mesafeyi korur.	5	4	3	2	1

devamı →

EK-3'ün devamı**2) Lütfen GEÇEN AKADEMİK YILI DÜŞÜNEREK aşağıdaki soruları cevapla.**

	Her Zaman	Çoğu Zaman	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
38. Okulumuzdaki öğrenciler okul kurallarına uymuyor.	5	4	3	2	1
39. Okulumuzda okuldan kaçan öğrenciler vardır.	5	4	3	2	1
40. Okulumuzda okula ve eşyalara zarar veren öğrenciler var.	5	4	3	2	1
41. Okulumuzda öğretmen ve yöneticileri tehdit eden ve hakaret eden öğrenciler var.	5	4	3	2	1
42. Okulumuzda disiplin cezası alan öğrenciler var.	5	4	3	2	1
43. Okulumuzda öğrenciler birbirleriyle kavga eder.	5	4	3	2	1
44. Okulumuzda çetelere katılan öğrenciler var.	5	4	3	2	1
45. Okulumuzda alkol kullanan öğrenci var.	5	4	3	2	1
46. Okulumuzda sigara içen öğrenci var.	5	4	3	2	1
47. Okulumuzda uyuşturucu kullanan öğrenci var.	5	4	3	2	1
48. Okulumuza silah ve bıçak getiren öğrenci var.	5	4	3	2	1

3) Lütfen GEÇEN AKADEMİK YILI DÜŞÜNEREK aşağıdaki SORULARI CEVAPLA

Okulumuzda öğretmenler	Hemen Hemen Hepsi	Çoğunluğu	Yarısı	Birazı	Hiçbirisi
49. Öğrencilere hakaret ediyor	5	4	3	2	1
50. Öğrencilerle alay ediyor	5	4	3	2	1
51. Öğrencilere sevgi ile yaklaşmıyor	5	4	3	2	1
52. Öğrencileri tehdit ediyor	5	4	3	2	1
53. Öğrencileri dövüyor	5	4	3	2	1
54. Öğrencilere herhangi bir araçla (tebeşir, kalem, kitap vb. fırlatma) saldırıda bulunuyor	5	4	3	2	1

Varsa, başka olumsuz öğretmen davranışlarını yazınız:.....

.....

.....

.....

.....

Okulumuzda yöneticiler	Hemen Hemen Hepsi	Çoğunluğu	Yarısı	Birazı	Hiçbirisi
55. Öğrencilere hakaret ediyor	5	4	3	2	1
56. Öğrencilerle alay ediyor	5	4	3	2	1
57. Öğrencilere sevgi ile yaklaşmıyor	5	4	3	2	1
58. Öğrencileri tehdit ediyor	5	4	3	2	1
59. Öğrencileri dövüyor	5	4	3	2	1
60. Öğrencileri herhangi bir araçla dövüyor	5	4	3	2	1

Varsa, başka olumsuz öğretmen davranışlarını yazınız:.....

.....

.....

.....

.....

4) Genel olarak aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz?

	Kesinlikle Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Emin Değilim	Pek Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
61. Bence bu okul çevredeki diğer okullardan daha iyi.	5	4	3	2	1
62. Bu okulda kendimi güvende hissediyorum	5	4	3	2	1
63. Bu okulda kendimi yalnız hissediyorum	5	4	3	2	1
64. Bu okula gelmeyi seviyorum.	5	4	3	2	1
65. Kendimi bu okula ait hissediyorum.	5	4	3	2	1
66. Bu okulun öğrencisi olmaktan memnunum.	5	4	3	2	1

TABLO 1: Öğretmen Tutum Ölçeği Değerleri.

	Kontrol Grubu		Çalışma Grubu		Fark	
	Ön test	Son test	Ön test	Son test	F değeri	P değeri
Tutum Ölçeği Sonuçları (68 soru- 5 üzerinden ortalama)	3.48	3.34	3.44	3.53	13.279	.001

iki grupta ortalama 5.03'dür. Ayrıca bu öğretmenlerin %57.5'i kadrolu, %42.4'ü sözleşmelidir.

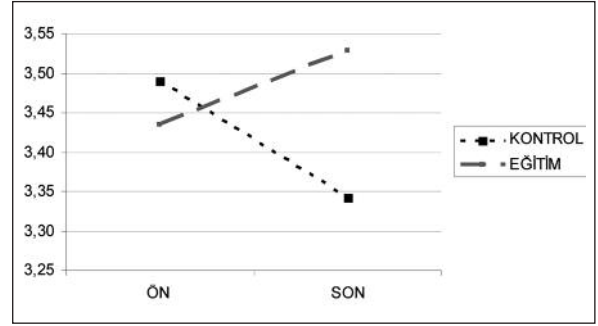
EĞİTİM VE SUPERVİZYON ÖNCESİ VE SONRASI ÖĞRETMEN TUTUM ÖLÇEĞİ DEĞERLERİ (TABLO 1)

Yapılan Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi (Repeated Measures ANOVA) testi sonuçlarına göre iki grup arasında eğitim sonrasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı büyüklüktedir [F (1, 72)= 13.279, p< .001]. 5 üzerinden büyük sayıların olumlu tutum ifade ettiği ölçekte, eğitim öncesinde, kontrol grubu ile eğitim grubu arasında küçük bir fark varken (kontrol grubu ortalama 3.48, eğitim grubu ortalama 3.44) eğitim sonrasında ise eğitime katılanların tutumları olumlu yönde değişmiştir (kontrol grubu ortalama 3.34, eğitim grubu ortalama 3.53). Gruplar arasındaki bu fark Şekil 1'de de gösterilmektedir.

Ayrıca öğretmenlik Tutum Ölçeği son test sonuçları ile öğretmenlerin yaşı, cinsiyeti ve kıdem durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

ÖĞRETMENLERİN OKUL ŞİDDET ALGILARINA İLİŞKİN DEĞERLER

Çalışma grubunda şiddet eğitimi almış toplam 83, kontrol grubundan ise 119 öğretmen ve yönetici, okullarındaki şiddet ortamı ve diğer öğretmenlerle ilişkileri, okul idarecilerinin öğretmenlerle ve öğ-

**ŞEKİL 1:** Tutum Ölçeği sonuçları.

rencilerle ilişkileri hakkında beş bölümden oluşan "Öğretmen Şiddet Algısı Derecelendirme Ölçeği" ne cevap vermiştir.

Verilen eğitim ve süpervizyon desteği sonunda öğretmen ve öğrencilerin okullarındaki şiddet algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiş olup "p" değerleri Tablo 2'de gösterilmiştir (Tablo 2, 3).

ÖĞRENCİLERİN OKULLARINDAKİ ŞİDDET ALGILARI İLE İLGİLİ DEĞERLER

Şiddet eğitimi almış ve kontrol grubunda projeye katılmış öğretmenlerin kendi okullarında okumakta olan toplam 890 öğrenciden eğitimler öncesi ve sonrasında, okullarındaki şiddet ortamı, öğretmenler ile olan ilişkileri ve kendilerini okullarına ne kadar ait hissettikleri hakkında veri toplanmıştır (Ek: 3).

TABLO 2: Eğitim Sonrası Değerlendirmelere Göre Öğretmenlerin Şiddet Algısı.

	Kontrol Grubu		Eğitim Grubu		F değeri	P değeri
	Ortalama	SD	Ortalama	SD		
Okuldaki şiddet ortamı	2.70	.85	2.50	.84	2.49	.117
İdarecilerin öğretmenlere karşı davranışları	1.89	.99	1.88	.93	.002	.961
Öğretmenlerin birbirleriyle ilişkileri	1.37	.61	1.30	.48	.727	.395
Öğretmenlerin öğrencilere karşı davranışları	2.13	.55	2.17	.64	.198	.657
İdarecilerin öğrencilere karşı davranışları	1.69	.71	1.78	.93	.464	.497

Çalışma grubunda 401, kontrol grubunda okuyan 489 öğrencinin cevapları karşılaştırılarak öğretmenlerin aldıkları eğitimin, dolaylı olarak okul ortamına etkisi soruşturulmuştur. “öğretmenlerle pozitif ilişkiler” ($p > .97$), “öğrencilerin okuldaki şiddet algıları” ($p > .70$), “öğretmenlerin şiddet davranışları” ($p > .69$), “yöneticilerin şiddet davranışları” ($p > .31$), “öğrencilerin kendilerini okula ait hissetmeleri” ($p > .43$) düzeylerinde, istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir (Tablo 3).

ÖĞRENCİLERİN ŞİDDET ALGILARI İLE CİNSİYETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERE AİT DEĞERLER

Öğrencilerin öğretmenlerle pozitif ilişkileri, okuldaki şiddet algıları, öğretmenlerin ve yöneticilerin şiddet davranışları ile ilgili algıları ve okula aidiyetleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı ilişki olmadığına ilişkin “p” değerleri Tablo 4’de görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Şiddetin yoğun olduğu ilköğretim okullarında, öğretmen ve yöneticilere verilen eğitim ve süpervizyon desteği ile öğretmen ve öğrencilerin şiddet algıları ve öğretmenlik tutumlarında bir değişiklik olup olmadığını belirlemek amacıyla yürütülen bu çalışmada ulaşılan sonuçlar tartışılmaya çalışılmıştır.

VERİLEN EĞİTİM VE SÜPERVİZYONUN ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİLERİN “ÖĞRETMENLİK TUTUMLARI”NA ETKİLERİ

Yapılan “Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi” (Repeated Measures ANOVA) testi sonuçlarına göre kontrol ve çalışma grupları arasında eğitim sonrasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(1.72) = 13.279, p < .001$).

TABLO 3: Öğrencilerin Okul İle İlgili Şiddet Algıları.

	Kontrol Grubu		Eğitim Grubu		F değeri	P değeri
	Ön test	Son test	Ön test	Son test		
Öğretmenlerle pozitif ilişkiler*	3.99	3.73	3.83	3.58	.001	.97
Öğrencilerin okuldaki şiddet algısı	2.45	2.37	2.64	2.58	.145	.70
Öğretmenlerin şiddet davranışları	1.61	1.66	1.88	1.98	.151	.69
Yöneticilerin şiddet davranışları	1.63	1.59	1.76	1.85	1.053	.31
Öğrencilerin okula aidiyetleri*	3.86	3.56	3.52	3.29	.637	.43

*Öğretmenlerle pozitif ilişkiler ve öğrencilerin okula aidiyetleri ölçeklerinde yüksek puanlar olumlu algıları belirtmektedir. Diğer ölçeklerde ise yüksek puanlar şiddet davranışlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

TABLO 4: Öğrencilerin Şiddet Algılarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.

	Öğretmenlerle pozitif ilişkiler		Öğrencilerin okuldaki şiddet algısı		Öğretmenlerin şiddet davranışları		Yöneticilerin şiddet davranışları		Öğrencilerin okula aidiyetleri	
	Ön	Son	Ön	Son	Ön	Son	Ön	Son	Ön	Son
Kızlar										
Kontrol grubu	4.02	3.67	2.30	2.52	1.55	1.86	1.42	1.81	3.89	3.46
Eğitim grubu	3.94	3.76	2.60	2.56	1.71	1.76	1.53	1.66	3.68	3.43
Erkekler										
Kontrol grubu	3.95	3.63	2.55	2.57	1.79	1.92	1.76	1.89	3.76	3.53
Eğitim grubu	3.74	3.44	2.69	2.61	2.05	2.18	1.98	2.01	3.39	3.21
Cinsiyete göre kontrol ve eğitim grupları arasındaki fark										
F değeri	.888		.136		.695		.224		.372	
P değeri	.34		.73		.40		.63		.54	

Beş üzerinden büyük sayıların olumlu tutum ifade ettiği ölçekte, eğitim öncesinde, kontrol grubu ile eğitim grubu arasında, küçük bir fark varken, eğitim sonrasında eğitime katılanların tutumları olumlu yönde değişmiştir.

Tutumlar ile ilgili ulaşılan başka bir sonuç, tutum ölçeği sonuçlarının öğretmenlerin yaşı, cinsiyeti ve kıdem durumları arasında anlamlı bir ilişkinin görülmediğidir.

Tutumlar sonradan öğrenilir ve pek çok nedene bağlı olarak değişim gösterir. Tutumların kazanılmasında ve değişmesinde öğrenmenin etkisi kaçınılmazdır.²⁹ Nitekim kontrol grupları ile kurulan bu çalışmada, yalnızca öğretmen ve yöneticilere verilen eğitim ve süpervizyon desteği ile dört buçuk aylık sürenin sonunda, öğretmenlik tutumlarında anlamlı bir değişim olmuştur. Ayrıca verilen eğitimin öncesi ve sonrasında yapılan ölçümler arasında anlamlı bir farkın çıkması, eğitimin etkili olduğunu göstermektedir. Süpervizyon desteği sırasında araştırmacı tarafından yapılan gözlemler de bu değişimi destekler niteliktedir.

Davranışların değişiminde tutum değişiminin önemli olduğunu, tutumların değişiminde ise öğrenme ve benimsemenin yasak ve cezalardan, itaat etmekten daha önemli rol oynadığını gösteren araştırmalar sonuçlarımızı desteklemektedir.²⁹

VERİLEN EĞİTİM VE SÜPERVİZYONUN ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİN ŞİDDET ALGILARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Öğretmen ve öğrencilerin şiddet algıları, öğrenci, öğretmen ve yönetici boyutunda şiddet davranışlarının olup olmadığı, beşli derecelendirme ölçeği ile değerlendirilmiştir.

Çalışma ve kontrol gruplarında, öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin eğitim öncesi ve sonrası şiddet algıları arasındaki farklar, istatistiksel olarak anlamlı büyüklükte değildir (Tablo 2).

Öğretmenlerle yüz yüze yapılan toplantılarda, drama çalışmalarında ve kameraya çekilen sınıf ortamının izlenmesinde, öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışlarını kişiselleştirdiği, öfke kontrolünde sorunlar yaşadığı, çok kalabalık olan sınıflarda öğrencilerle etkili iletişim kuramadığı, sınıf yönetimi konularında da yetersizlikleri olduğu gözlenmiştir.

Çalışma ve kontrol grubu okullarının bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik yönden düşük olması, sürekli göç alması, okulların fiziki şartlarındaki yetersizlik, sosyal ve kültürel etkinliklerin yetersizliği, öğretmenlerin önemli bir bölümünün kadrolu olmaması ve ulaşım problemleri, öğretmenlerdeki tutum değişikliğinin davranışa dönüşmesini engellediği ve şiddetle baş etmede yetersiz kaldıklarını düşündürülebilir. Nitekim yukarıda belirtilen değişkenlerle okuldaki şiddet algıları arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ortaya koyan araştırma sonuçları da vardır.⁶

Söz konusu çalışmada en yüksek ilişki, olumsuz öğretmen tutumu ile şiddet arasında bulunduğu için öğretmenlerin şiddetle ilgili tutumlarının olumlu yönde değişmesi ile okuldaki şiddet algılarında anlamlı değişikliklerin olabileceği hipotezi üzerinden gidilmiştir.⁶

Araştırmamızda altı çizilmesi gereken önemli bir husus, çalışma gruplarında yalnızca öğretmen ve yöneticilerin eğitildiği, şiddet ortamını etkileyebileceği düşünülebilen başka değişkenler üzerinde değişiklik yapılmadığıdır.

Araştırmamızdan elde edilen bulgular, özellikle şiddetin yoğun olduğu okullarda, yalnızca öğretmen ve yöneticilerin eğitilmesinin okuldaki şiddet algısını değiştirmeye yetmeyeceğini göstermiştir. Nitekim "Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin, Öğrencilerin Çatışma Çözüm ve Şiddet Davranışlarına Yansıması" konusunda 2002 yılında yapılan başka bir çalışmada, eğitim sonrasında öğrencilerin şiddet eğilim puanlarında azalma olduğu halde, şiddet davranış puanlarında eğitim öncesine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.³⁰

Eğitim sonrasında öğretmen ve yöneticilerin tutumlarının değiştiği, ancak şiddet algılarının değişmediği noktasında araştırmamızla benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Verilen eğitim sonrasında, öğretmenlerin tutumlarında, çalışma ve kontrol grupları arasında olumlu yönde anlamlı değişiklikler saptanmıştır. Ancak aynı gruplarda öğretmen ve öğrencilerin şiddet algılarında anlamlı değişiklikler olmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, örneklem grubu olarak belirlenen okullarda tutum değişikliğinin davranış değişikliğine dönüşmesini engelleyen

olumsuz “ortamsal faktörlerin” etkili olabileceğine işaret etmektedir. Okulun fiziki şartlarının yetersiz oluşu, sınıf mevcutlarının kalabalıklığı, aileden kaynaklanan sorunlar, kültürel ve sportif faaliyetlerin yetersizliği, çevreden gelebilecek tehditlerin kontrol edilememesi vb nedenlerle, öğretmenlerin motivasyonlarındaki düşüş ve tükenmişlik duygusu “olumsuz ortamsal faktörler” arasında sayılabilir.

Özetle okullardaki şiddetin azaltılabilmesi için yalnızca öğretmen ve yöneticilerin eğitimi ve hatta tutumlarının değişmesi de yeterli olmamaktadır.

Yukarda belirtilen diğer değişkenler üzerinde de olumlu yönde değişikliklerin olması gerekir.

Teşekkür

Çalışma ve kontrol grubu olarak seçilen ilköğretim okullarında, öğretmen ve öğrencilere “şiddet Algısı” ve “Tutum Ölçeği” uygulamamıza, öğretmen ve yöneticilere 35 saatlik eğitim ve yıl boyu verdiğimiz süpervizyon desteğine izin veren İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü’ne, İstanbul Valiliği’ne ve İstanbul Çocukları Vakfı’na teşekkürü borç bilirim.

KAYNAKLAR

- Martin M, Greenwood CW. Çocukunuzun okulla ilgili sorunlarını çözebilirsiniz. Translator: Zengin Dağdır F. 1st ed. İstanbul: Sistem Publishing; 2000. p.391.
- Collier C, Millan M, Smith MB. Attitude change. International Encyclopedia of the Social Sciences. 1st ed. Chicago: MacMillan; 1968. p.458-67.
- Institute for the Study and Prevention of Violence, Kent State University. Current Perspectives on Violence Prevention. 1st ed. Ohio: Kent State University Publications; 2003. p.7-14.
- Brand S, Felner R, Shim M, Seitsinger A, Dumas T. Middle school improvement and reform: development and validation of a school-level assessment of climate, cultural pluralism, and school safety. J Educ Psychol 2003;95(3):570-88.
- İpşir D. [The ways of establishing a positive classroom atmosphere and an effective communication with the students in terms of classroom management]. Milli Eğitim Dergisi 2002;(153-154):86-97.
- Mertoglu M, Doğutars C, Cemalcılar Z, Baydar N. [Safe environment- safe school multidisciplinary cooperation in solving problems and best practices]. Şiddet Algısında Okula Bağlı Nedenler ve Okula Aidiyet Arasındaki İlişki. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayın ve Basımevi, 2010. p. 71-85.
- Sadık F. [The setout at 9th school, classroom management and discipline]. Yaşadıkça Eğitim Dergisi 2006;(Nisan-Haziran):21-7.
- Osterman KF. Students need for belonging in the school community. Rev Educ Res 2000;70(3): 323-67.
- Kazancı O. [Discipline problems in school]. Çağdaş Eğitim Dergisi 1989;(148):10.
- Jones VF, Jones LS. Responsible Classroom Discipline: Creating Positive Learning Environments and Solving Problems. 1st ed. Boston: Allyn and Bacon; 1997. p.350.
- Güçlü N. [Teacher behaviours]. Milli Eğitim Dergisi 2000;147:21-2.
- Anderman EM, Kimweli DMS. Victimization and safety in schools serving early adolescents. J Early Adolesc 1997;17(4):408-38.
- Boivin M, Hymel S, Hodges EVE. Toward a process view of peer ejection and harassment. In: Juvonen J, Graham S, eds. Peer Harassment in School: the Plight of the Vulnerable and Victimized. 1st ed. New York: Guilford Press; 2001. p.265-89.
- Geçtan E. [Adolescence]. Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar. 1. Baskı. İstanbul: Maya Yayıncılık; 1981. p.131-3.
- Hernandez TJ, Seem SR. A safe school climate: a systematic approach and the school counselor, professional school counseling. Professional School Counseling 2004;7(4):256.
- Çuhadaroğlu FÇ. [Psycho-social development attributions at adolescence]. J Pediatr Sci 2006;2(8):6-8.
- Gözütok D. [The teachers attitudes what determined to discipline settleout]. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1992;25(2):704-9.
- Brenstein DP, Ahluvalia T, Pogge D, Handelman L. Validity of the childhood trauma questionnaire in an adolescent psychiatry. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 1997;36(3):340-7.
- Oral G, İnanıcı A. Risk Altındaki Çocukların Saptanmasında Öğretmenin Rolü. 1. Baskı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası; 2004. p.54.
- Yıldırım A. [Behavior revealed by the applicant violence causes violence]. Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları. 1. Baskı. İstanbul: Boyut Matbaacılık; 1998. p.94-5.
- Gamsız Bilgin N, Toros F, Çamdeviren H, Şaşmaz T. [Sociodemographic characteristics of children exposed to physical and verbal violence at school: the prevalence study]. Türkiye Klinikleri J Foren Med 2004;1(1):25-30.
- McEvoy A. Teachers who bully students: patterns and policy implications persistently safe schools. The National Conference of The Hamilton Fish Institute on School and Community Violence, Wittenberg University, Ohio, 2005. p.141-8.
- Healy JM. Çocukunuzun Gelişen Akıl/Doğumdan Ergenliğe Öğrenme ve Beyin Gelişimi. Translator ed: Bilge Dicleli A. 1st ed. İstanbul: BZD Publishing; 1997. p.127, 130-7.
- Tokdemir M, Deveci SE, Baransel İsrar A, Açık Y, Yağmur M, Gülbayrak C, et al. [A comparison of the approach to physical violence amongst primary school students in regard to the TV programs they watch]. Türkiye Klinikleri J Foren Med 2009;6(2):74-85.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Ulusal İlk Rapor Türkiye-1999 Ankara, 1999. p.32-3.
- Long N, Slater E, Forehand R, Fauber R. Continued high or reduced interparental conflict following divorce: relation to young adolescent adjustment. J Consult Clin Psychol 1988;56(3): 467-9.
- Ruchkin VV, Schwab-Stone M, Koposov R, Vermeiren R, Steiner H. Violence exposure, post-traumatic stress, and personality in juvenile delinquents. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 2002;41(3):322-9.
- Peterson JL, Zill N. Marital disruption, parent-child relationships and behavior problems in children. J Marriage Fam 1986;48(2):295-307.
- Kağıtçıbaşı Ç. [Attitudes]. Günümüzde İnsan ve İnsanlar. 11. Baskı. İstanbul: Evrim Yayınevi; 2008. p.117-30.
- Türnüklü A, Yıldız V. [The strategies for teachers to cope with undesirable student behaviours]. Çağdaş Eğitim Dergisi 2002;(32):285.